

ДО ПРОБЛЕМ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ МЕДИЧНОЇ АКАДЕМІЇ ДО НАДАННЯ КВАЛІФІКОВАНОЇ МЕДИЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

TO THE PROBLEMS OF ORGANIZING THE TRAINING OF FUTURE BACHELORS OF NURSING IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF THE MEDICAL ACADEMY TO PROVIDE QUALIFIED MEDICAL AND SOCIAL REHABILITATION

У статті здійснено спробу висвітлити специфіку організації підготовки майбутніх бакалаврів сестринської справи в освітньому процесі медичної академії до надання кваліфікованої медичної та соціальної реабілітації в майбутній професійній діяльності. Підсумовано, що соціальна роль, цілі та завдання бакалаврату полягають у підготовці медичної сестри з вищою медичною освітою для надання висококваліфікованої медичної допомоги, збереження та забезпечення здоров'я населення, покращення якості його життя шляхом надання сестринської допомоги та догляду, проведення профілактичної та реабілітаційної роботи, підвищення ефективності діяльності сестринського персоналу. Резюмовано, що нині розширюється участь сестринського персоналу в нових організаційних формах медичної допомоги: центри медико-соціальної допомоги, реабілітаційні центри, денні стаціонари, служби догляду вдома. Тому перед медичними академіями виникає завдання щодо підготовки медичних сестер з вищою освітою відповідно до світових стандартів, сучасного стану охорони здоров'я та медичної науки в Україні у напрямі розвитку здатності до надання кваліфікованої медичної та соціальної реабілітації, а також з урахуванням перспектив їх професійного зростання та особистісного розвитку в сучасних соціально-економічних умовах. Досліджено, що для організації підготовки майбутніх бакалаврів сестринської справи в освітньому процесі медичної академії до надання кваліфікованої медичної та соціальної реабілітації необхідна реалізація міждисциплінарної інтеграції для усвідомлення студентами сутності окреслених видів професійної діяльності. Це можливо в рамках варіативної частини стандартів, а також в організації та навчально-методичному забезпеченні різних видів практик. В межах організації освітнього процесу в медичних академіях необхідне реформування практичної діяльності студентів у напрямі розвитку чітких уявлень у майбутніх медичних працівників про реабілітаційний процес, медичну складову медико-соціальної допомоги, цілі, завдання, способи планування, реалізацію та оцінку ефективності діяльності. Підсумовано, що з метою формування та розвитку професійних вмінь і навичок майбутніх бакалаврів сестринської справи надавати медичну та соціальну реабілітацію в освітньому процесі медичної академії необхідним є використання у активних та інтерактивних форм проведення занять, що забезпечується вирішенням ситуаційних завдань, методами ділової гри, дискусії, мозкового штурму, моделюванням конкретних ситуацій – різних реабілітаційних програм.

Ключові слова: медична академія, освітній процес, вища медична освіта, майбутні бакалаври сестринської справи, студенти.

The article attempts to highlight the specifics of the organization of training future nursing bachelors in the educational process of the medical academy to provide qualified medical and social rehabilitation in future professional activities. It is summarized that the social role, goals and objectives of the bachelor's degree are to prepare a nurse with a higher medical education to provide highly qualified medical care, preserve and ensure the health of the population, improve the quality of its life by providing nursing care and care, carrying out preventive and rehabilitation work, increasing the efficiency of the nursing staff. It is summarized that now the participation of nursing personnel in new organizational forms of medical care is expanding: medical and social care centers, rehabilitation centers, day hospitals, home care services. Therefore, medical academies face the task of training nurses with higher education in accordance with world standards, the modern state of health care and medical science in Ukraine in the direction of developing the ability to provide qualified medical and social rehabilitation, as well as taking into account the prospects of their professional growth and personal development in modern socio-economic conditions. It has been investigated that in order to organize the training of future bachelors of nursing in the educational process of the medical academy to provide qualified medical and social rehabilitation, it is necessary to implement interdisciplinary integration for students to understand the essence of the outlined types of professional activity. This is possible within the framework of the variable part of the standards, as well as in the organization and educational and methodological provision of various types of practices. Within the framework of the organization of the educational process in medical academies, it is necessary to reform the practical activities of students in the direction of developing clear ideas in future medical workers about the rehabilitation process, the medical component of medical and social care, goals, tasks, methods of planning, implementation and evaluation of the effectiveness of activities. It was concluded that in order to form and develop the professional skills and abilities of future bachelors of nursing to provide medical and social rehabilitation in the educational process of the medical academy, it is necessary to use active and interactive forms of conducting classes, which is provided by solving situational tasks, methods of business games, discussion, brainstorming assault, simulation of specific situations - various rehabilitation programs.

Key words: medical academy, educational process, higher medical education, future nursing bachelors, students.

УДК 378:897/67;34
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/57.1.33>

Демянчук М.Р.,
докт. пед. наук,
професор кафедри медико-профілактичних дисциплін та лабораторної діагностики
Комунального закладу вищої освіти
«Рівненська медична академія»
Рівненської обласної ради

Маркович О.В.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри фізичної терапії, ерготерапії
Комунального закладу вищої освіти
«Рівненська медична академія»
Рівненської обласної ради,

Демянчук Т.М.,
викладач вищої категорії, методист
Фахового медичного коледжу
Комунального закладу вищої освіти
«Рівненська медична академія»
Рівненської обласної ради

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Відповідно до вимог Болонської декларації у медичних освітніх закладах вищої освіти розпочалася підготовка бакалаврів за напрямом підготовки «Сестринська справа». Соціальна роль, цілі та завдання бакалаврату полягають у підготовці медичної сестри з вищою медичною освітою для надання висококваліфікованої медичної допомоги, збереження та забезпечення здоров'я населення, покращення якості його життя шляхом надання сестринської допомоги та догляду, проведення профілактичної та реабілітаційної роботи, підвищення ефективності діяльності сестринського персоналу. Відтак, з бакалаврів сестринської справи має формуватися первинний рівень управлінської ланки сестринської служби – старші медичні сестри. Наступний пріоритетний напрямок діяльності бакалаврів – профілактична робота з населенням, насамперед у створюваних нині «Центрах здоров'я», «Школах для пацієнтів», відділеннях (кабінетах) медичної профілактики, а також діяльність у галузі медичної реабілітації та паліативної допомоги. В даний час зростає роль (активність) сестринського персоналу у проведенні санітарної освіти населення за такими найважливішими напрямками як формування здорового способу життя, профілактика захворювань, отруєнь та нещасних випадків, статеве виховання, планування сім'ї та безпечне материнство. Що актуалізує необхідність підготовки майбутніх бакалаврів сестринської справи в освітньому процесі медичної академії до надання кваліфікованої медичної та соціальної реабілітації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, що розглядається в статті та означення аспектів загальної проблеми, яким присвячено статтю. В сучасній науковій літературі знаходимо відомості про використання методик стимуляційного навчання [10, с. 326] у підвищенні професійної компетенції навчання майбутніх фахівців сестринської справи у зарубіжних [3; 4; 5 та ін.] та вітчизняних [6; 7; 9; 10 та ін.] закладах вищої медичної освіти в рамках реалізації деонтологічного підходу у професійній підготовці майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи (О. Біда [1]). Ключовим аспектом дослідження окресленого питання є технологізація процесу навчання студентів цієї спеціальності. Зокрема мова йде про використання сучасних (Г. Олеськова [8]) педагогічних технологій у процесі підготовки коледжами медичних сестер (О. Маркович [7]).

У науковому доробку Н. Самборської [9] бачимо пояснення методичних особливостей формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх фахівців зі спеціальності «медсестринство» у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Своєю чергою питання формування особистісних

ресурсів адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності в умовах здійснення медичної та соціальної реабілітації досліджена А. Галяном [2]. Сучасні дослідники підкреслюють доцільність формування професійно значущих якостей майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в процесі фахової підготовки (І. Кахно [5]) для забезпечення розвиненої здатності студентів до надання фахової медичної та соціальної реабілітації.

Водночас, констатуємо недостатню дослідженість питання щодо конкретизації специфіки організації підготовки майбутніх бакалаврів сестринської справи в освітньому процесі медичної академії до надання кваліфікованої медичної та соціальної реабілітації в майбутній професійній діяльності, що визначено **метою** нашої статті.

Результати дослідження. Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням наукових результатів. На сестринський персонал з вищою освітою нині покладається обов'язок навчання населення прийомом надання невідкладної допомоги, здійснення медичної та соціальної реабілітації, що дозволяє полегшити вирішення низки медико-соціальних проблем силами населення та самих пацієнтів. У цьому контексті, очевидно, що розширюється участь сестринського персоналу в нових організаційних формах медичної допомоги: центри медико-соціальної допомоги, реабілітаційні центри, денні стаціонари, служби догляду вдома. Нині вже накопичено позитивний досвід профілактичної роботи медичних сестер з вищою сестринською освітою в медико-профілактичних відділеннях, в кабінетах планування сім'ї, в центрах (кабінетах) формування здорового способу життя.

Далі у процесі реалізації програми розвитку охорони здоров'я України планується: пріоритетний розвиток профілактичної роботи з використанням персоналу із середньою та вищою сестринською освітою в системі первинної медико-санітарної допомоги, соціальної та медичної реабілітації; посилення сестринськими кадрами з вищою освітою патронажної та реабілітаційної діяльності; впровадження системи «стаціонарів вдома», що забезпечуються мобільними спеціально оснащеними патронажними бригадами; вдосконалення та розширення стаціонар-замінних медичних технологій; створення мережі установ відновного лікування, медичного догляду, у тому числі за рахунок перепрофілізації установ; впровадження високотехнологічних реабілітаційних методик з використанням потенціалу медичних працівників із вищою сестринською освітою.

Тому перед медичними академіями виникає завдання щодо підготовки медичних сестер з вищою освітою відповідно до світових стандартів, сучасного стану охорони здоров'я та медичної

науки в Україні у напрямі розвитку здатності до надання кваліфікованої медичної та соціальної реабілітації, а також з урахуванням перспектив їх професійного зростання та особистісного розвитку в сучасних соціально-економічних умовах.

Відповідно до сучасних стандартів медсестринської освіти пріоритетним напрямом діяльності бакалаврів сестринської справи є організація та проведення реабілітаційних програм, у тому числі й хоспіс-паліативної допомоги, що неможливо без використання принципів інтеграції у процесі професійної підготовки. Реалізація заданого пріоритету з підготовки професіонала, який має «соціальну, комунікативну, інформаційну, когнітивну та інші компетентності» [9, с. 7], вимагає застосування «принципу випереджувального характеру освіти, використання інноваційних технологій навчання» [9, с. 7]. Реалізація інтегративних тенденцій у професійній підготовці фахівців соціальної, соціально-педагогічної та медичної сфери діяльності, різних соціальних інститутів необхідна, насамперед, у професіях «людина – людина», що підтверджено проведеними дослідженнями [6] професійної діяльності медичних працівників та фахівців соціальної сфери (соціальних педагогів та соціальних працівників).

Оновлення змісту освіти з використанням гуманістичних принципів, розвиток та вдосконалення його форм, методів та технологій, причому у соціальних галузях знань та практичної діяльності (соціальна педагогіка, соціальна робота, медицина та ін.) допомагають готувати фахівців, які розглядають людину як самоцінну особистість, індивідуальні проблеми якої набувають соціальної значущості.

У дослідженні, присвяченому медико-соціальній діяльності, Н. Самборська наголошує, що «у світовій практиці охорони здоров'я велике значення має професійна діяльність медиків та соціальних працівників. Повсякденно на етапах надання медичної допомоги постають питання дотримання прав, виконання зобов'язань, збереження гарантій на обсяг і якість медичних послуг, обґрунтованості у відмові від медичної допомоги та багато іншого. Питання взаємовідносин клієнта, який потребує медичної допомоги, та суб'єкта охорони здоров'я, який надає медичну допомогу, є змістом діяльності соціальної роботи» [9, с. 8]. Поширенню практики професійної діяльності фахівців із соціальної роботи в охороні здоров'я заважає відомча роз'єднаність, що нерідко є каменем спотикання для реалізації найпрогресивніших програм і проєктів у галузі охорони здоров'я населення.

Взаємодія соціальних та медичних працівників стає сьогодні предметом багатьох наукових та практичних досліджень, але проблема інтеграції діяльності медичних сестер з вищою освітою та соціальних педагогів не висвітлювалася окремо.

Професійна діяльність соціальних педагогів та медичних сестер має один загальний початок – їхня діяльність спрямована на допомогу здоров'ю людей, медики піклуються про фізичний стан людини, соціальні педагоги – про її соціальне здоров'я.

У дослідженнях, присвячених безперервній професійній освіті медичних сестер [5], розглядалася можливість інтеграції професійної діяльності медичних сестер та соціальних педагогів. Для цього було вивчено кваліфікаційні характеристики соціальних педагогів за стандартами професійної підготовки та деякими науковими публікаціями. Для порівняння виділено аналогічні показники професійної діяльності: ціль, функції, об'єкти, види, результати діяльності та професійні вміння. Мета діяльності цих фахівців загальна – надання допомоги різним категоріям населення, але медичні сестри таку допомогу надають у профілактиці та лікуванні людини, а соціальні педагоги – у її соціалізації та ресоціалізації.

Медичні сестри зосереджують свою діяльність, переважно, на лікувально-діагностичному, медико-профілактичному, реабілітаційному напрямках, а соціальні педагоги займаються переважно соціально-діагностичною та соціально-профілактичною діяльністю. Педагогічна діяльність властива і тим, і іншим фахівцям, але медичні сестри пов'язують цю діяльність із освітньою роботою. Для соціальних педагогів це один з основних видів діяльності, до їх функцій входить формування соціальних знань, умінь та навичок, якщо такі відсутні або слабо розвинені в особистості. Також однією з основних функцій діяльності у соціальних педагогів є захист прав клієнта, організація процесу їх реалізації. Організаційно-управлінська та дослідницька робота є перспективним видом трудової діяльності для представників обох професій, реалізувати які у повному обсязі можна при продовженні навчання у магістратурі.

І, нарешті, результати діяльності. І в тому, і в інших випадках діяльність спрямована на створення умов для повноцінного життя людини у суспільстві. Але у медичних сестер результатом їхньої діяльності є створення умов для профілактики, лікування та освіти людини. У соціальних педагогів – умови для профілактики, соціалізації та ресоціалізації людини. Таким чином, видається можливим припустити, що для організації підготовки майбутніх бакалаврів сестринської справи в освітньому процесі медичної академії до надання кваліфікованої медичної та соціальної реабілітації необхідна реалізації міждисциплінарної інтеграції для усвідомлення студентами сутності окреслених видів професійної діяльності.

Це можливо в рамках варіативної частини стандартів, а також в організації та навчально-методичному забезпеченні різних видів практик. На

сьогоднішній день організація на сучасному рівні такого соціально значущого напрямку як медична реабілітація, відчуває кадровий дефіцит через відсутність у достатній кількості профільних фахівців таких як логопед-афазіолог, психолог, інструктор-методист ЛФК, соціальний працівник, фахівець із соціальної роботи, спеціаліст з маршрутизації тощо. З великою проблемою в кадровому забезпеченні кваліфікованими фахівцями при організації хоспіс-паліативної допомоги зіштовхуються організатори охорони здоров'я та роботодавці, намагаючись підняти рівень даного виду медико-соціальної допомоги від реалій, що склалися на сьогодні, до необхідних світових стандартів і соціальних запитів суспільства [10]. За відповідної підготовки майбутніх бакалаврів сестринської справи в освітньому процесі медичної академії до надання кваліфікованої медичної та соціальної реабілітації багато хто з випускників зможе виконувати окреслені види діяльності.

В межах організації освітнього процесу в медичних академіях необхідне реформування практичної діяльності студентів у напрямі розвитку чітких уявлень у майбутніх медичних працівників про реабілітаційний процес, медичну складову медико-соціальної допомоги, цілі, завдання, способи планування, реалізацію та оцінку ефективності діяльності. Невипадково до нових освітніх стандартів вищої та середньої медичної освіти включено такі дисципліни, як «Основи медичної та соціальної реабілітації», «Основи хоспіс-паліативної допомоги», «Основи медико-соціальної експертизи», «Сестринська справа» у соціальному обслуговуванні населення» та ін.

Висновки. З метою формування та розвитку професійних вмінь і навичок майбутніх бакалаврів сестринської справи надавати медичну та соціальну реабілітацію в освітньому процесі медичної академії необхідним є використання у активних та інтерактивних форм проведення занять, що забезпечується вирішенням ситуаційних завдань, методами ділової гри, дискусії, мозкового штурму, моделюванням конкретних ситуацій – різних реабілітаційних програм. Адже нині кадровими резервами для роботи у галузі медичної реабілітації є випускники факультетів вищої сестринської освіти. Тому доцільно розширити клінічну підготовку за даним профілем, дидактичні можливості якої вбачаємо у реалізації принципів міждисциплінарної інтеграції у викладання дисциплін «Основи медичної та соціальної реабілітації», «Основи хоспіс-паліативної допомоги», «Основи медико-соціальної експертизи», «Сестринська справа» у соціальному обслуговуванні населення» в освітньому процесі медичних академії.

Випускники вищих медичних освітніх закладів – бакалаври сестринської справи, опановуючи фундаментальними знаннями у галузі надання медичної та соціальної реабілітації, набуватимуть

професійних умінь та навичок на базі університетських клінік й матимуть гарантовані можливості для професійної реалізації, у тому числі в соціально значущих напрямках медичної діяльності.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у висвітленні змісту реалізації технологій цифрового навчання в процес професійної підготовки майбутніх бакалаврів сестринської справи в медичних академіях до здійснення медичної й соціальної реабілітації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Біда О. А., Саблук А. Г. Деонтологічний підхід у професійній підготовці майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи. *Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: «Педагогіка, психологія, філософія»*. 2018. Вип. 291. С. 259–261.
2. Галян А. І. Особистісні ресурси адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. психол. наук: 19.00.01 / Східноєвропейський нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2016. 20 с.
3. Дем'янчук М. Р. Симуляційне навчання майбутніх фахівців сестринської справи: аналіз проблеми у зарубіжній літературі. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Т. VII: Ідентичність і свобода в освіті та науці: матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф. (Херсон, 22 листопада 2019 р.)*. Конін – Ужгород – Бельсько-Бяла – Київ: Просвіт, 2019. С. 81–82.
4. Загальні проблеми та перспективи застосування симуляційних методів освіти/ В.М. Лісовий, В.А. Капустник, В.Д. Марковський, І.В. Завгородній. *Симуляційне навчання в системі підготовки медичних кадрів: матеріали навч.-метод. конф., присвяченої 212-й річниці від дня заснування ХНМУ (Харків, 30 листопада 2016р.)*. Харків: «АКАДЕМІЯ», 2016. С.3-7.
5. Кахно І. В. Особистісне становлення майбутнього лікаря в умовах вищого медичного навчального закладу. *Проблеми сучасної психології*. 2015. Вип. 30. С. 257–267.
6. Литвинова А.Е. Формування компетентності медичних сестер. *Медсестринство*. 2017. № 4. С. 16–18.
7. Маркович О. В. Використання педагогічних технологій у процесі підготовки коледжами медичних сестер. *Збірник наукових праць Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України*. 2007. № 1. С. 64–70.
8. Олеськова Г. Г. Застосування сучасних технологій фахової підготовки сестринського персоналу в Україні. *«Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців»*: тези доповідей V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 30–31 берез. 2017 р.). Хмельницький: ХНУ, 2017. С. 111–112.
9. Самборська Н.М. Формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх фахівців зі спеціальності «медсестринство» у процесі вивчення гуманітарних дисциплін: дис. ... к. пед. н: 13.00.04. Житомир. 2018. 22 с.
10. Тутченко М.І. Симуляційні технології в навчанні студентів-медиків практичним навичкам / М.І. Тутченко, Я.М. Сусак. *Актуальні проблеми сучасної медицини*. 2013. Т. 13. Вип. 4 (41). С. 326–327.